

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu **Vnější rozměr energetické politiky EU**

(2016/C 264/04)

Zpravodaj: Vitas MAČIULIS

Dne 16. prosince 2015 se předsednictví Rady Evropské unie, v souladu s článkem 262 Smlouvy o fungování Evropské unie, rozhodlo konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor na téma

Vnější rozměr energetické politiky EU.

Specializovaná sekce Vnější vztahy, kterou Výbor pověřil přípravou podkladů na toto téma, přijala stanovisko dne 19. dubna 2016.

Na 516. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 27. a 28. dubna 2016 (jednání dne 28. dubna 2016), přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 143 hlasy pro, nikdo nebyl proti a 2 členové se zdrželi hlasování.

1. Závěry a doporučení: Směrem ke konsolidované a odolné vnější energetické politice v EU

1.1 Energie je nedílnou součástí mezinárodní politiky a v současné době zaujímá v programu EU přední místo. Vzhledem k tomu, že některé mezinárodní subjekty se snaží využívat energii jako nástroj k dosažení politických cílů, je v zájmu občanů Evropské unie, aby EU byla v otázkách energetiky i nadále ostražitá.

1.1.1 Pro vnější rozměr energetiky mají prvořadý význam tři faktory: diverzifikace, jednotné vystupování a náležitě rozvinutý vnitřní energetický systém.

1.2 Pro vnější energetickou politiku má zásadní význam diverzifikace zdrojů energie, dodavatelů a přepravních tras v EU. Jak se zdůrazňuje ve strategii EU pro energetickou unii, je jedním z klíčových problémů EU to, že více než polovina spotřebované energie pochází z dovozu, který je třeba zabezpečit prostřednictvím spolehlivých obchodních politik.

1.2.1 Okruh dovozců energie musí být soustavně rozšiřován vyhledáváním nových, spolehlivých a předvídatelných dodavatelů energie a navazováním dialogu s nimi.

1.2.2 Nové významné projekty v oblasti infrastruktury, které mají přispět k dosažení diverzifikace, by měly splňovat cíle strategie energetické unie a měly by být plně v souladu s *acquis* EU. Měly by být rovněž plně v souladu s cílem rozvoje decentralizovaného energetického systému, v němž hrají prvořadou roli obnovitelné zdroje energie.

1.2.3 Je třeba pobízet ke spolupráci mezi představiteli soukromého sektoru a politického světa, aby byly identifikovány nejvhodnější způsoby a partneři pro rozvoj vnější energetické politiky. Vždy by se mělo přihlížet k otázce bezpečnosti a udržitelnosti dodávek energie.

1.3 Navzdory rozdílné skladbě zdrojů energie, struktuře dovozu energie a odlišným tradičním partnerům členských států je nutné usilovat o jednotné vystupování. Klíčovým předpokladem silného vnějšího rozměru je společný vnitřní postoj EU.

1.3.1 EHSV vyzývá členské státy, aby koordinovaly své individuální zájmy v oblasti energetiky a neustále zachovávaly vzájemnou solidaritu a transparentnost.

1.3.2 EHSV vítá návrh Komise ze dne 16. února 2016, kterým se posiluje stávající mechanismus výměny informací o mezivládních dohodách a nezávazných nástrojích.

1.3.3 Důležitým bodem vnější energetické politiky EU by měly být společné normy v oblasti životního prostředí a jaderné bezpečnosti při realizaci energetických projektů v zemích sousedících s EU. Je třeba omezit nákup energie ze zemí, které tyto normy nedodržují.

1.4 Silný vnitřní energetický systém je základním předpokladem pro snížení vnějšího dopadu: jedním z hlavních rozměrů energetické unie je vytvoření plně funkčního a transparentního vnitřního trhu EU s energií. Jeho přímým výsledkem by byl účinnější přístup EU k vnějším energetickým otázkám.

1.4.1 Je nutné vybudovat všechny nezbytné součásti energetické infrastruktury, aby bylo možné optimalizovat a zefektivnit dovoz zdrojů energie do EU.

1.4.2 EHSV zdůrazňuje, že je třeba plně začlenit energetické sítě a systémy všech členských států do vnitřního trhu EU a zajistit jejich plnou synchronizaci.

1.4.3 Je nutné vytvořit rovné podmínky pro evropské a mimoevropské výrobce energie, aby tak zůstala zachována konkurenceschopnost výrobců energie v EU.

1.4.4 EHSV žádá, aby při koncipování a provádění vnější energetické politiky EU byla zohledněna nutnost zajistit pro průmysl EU – zejména pro jeho energeticky náročná odvětví – konkurenceschopné, stabilní a předvídatelné dodávky energie, aby mohl fungovat za rovných podmínek se svými mezinárodními konkurenty.

1.5 Prozíravá energetická politika, která by přispěla k dosažení vnějších cílů EU, včetně cílů stanovených v dohodě uzavřené na konferenci COP 21, by měla být v prvé řadě založena na systematickém zohledňování cílů politiky EU v oblasti klimatu a globálních snah mezinárodního společenství omezit narušení klimatu, a to zejména tím, že bude rozvíjet tři klíčové faktory: obnovitelné zdroje energie, energetickou účinnost a výzkum a vývoj.

1.5.1 Obnovitelné zdroje energie mají zásadní význam pro zvýšení bezpečnosti dodávek energie a snížení závislosti na dovozu.

1.5.2 EU by měla učinit vše pro to, aby si v této oblasti udržela vedoucí postavení.

1.5.3 Energetická účinnost je jedním ze základních předpokladů pro snížení spotřeby energie v EU a tím i pro snížení množství dovážené energie. Z tohoto důvodu hraje zásadní roli snížení výdajů soukromých a komerčních spotřebitelů za energii.

1.6 Je nutné vyčlenit na výzkum a vývoj dostatečné prostředky, čímž by se posílila účinnost a snížily náklady na výrobu energie. V této souvislosti je samozřejmě rovněž důležitá mezinárodní spolupráce.

1.7 Vzhledem k tomu, že energie by měla být dostupná pro spotřebitele a měla by podporovat konkurenceschopnost průmyslu, EHSV vyzývá Komisi a vnitrostátní vlády, aby rozsáhle zapojily občanskou společnost, sociální partnery a spotřebitelské organizace. Z tohoto důvodu EHSV žádá, aby byl zahájen evropský energetický dialog a aby bylo vytvořeno evropské energetické fórum, do nichž budou zapojeny všechny zainteresované strany. Má to klíčový význam pro vytvoření inteligentní, účinné a udržitelné vnější energetické politiky EU.

1.7.1 EHSV musí mobilizovat své mezinárodní orgány, aby se mohl aktivně podílet na vytváření účinné a odolné vnější energetické politiky EU.

2. Důvody pro vypracování stanoviska

2.1 Energetické otázky teprve nedávno zaujaly důležité místo v politické diskusi v EU a staly se jednou z priorit na programu Evropské komise. EHSV se rovněž zabývá oblastí vnějšího rozměru energetiky a vydal již k tomuto tématu řadu stanovisek ⁽¹⁾.

2.2 S ohledem na rostoucí závislost EU na dovozu energie, zejména ropy a zemního plynu, se vnější rozměr energetické politiky EU stává stěžejním pro podpoření bezpečnosti dodávek energie.

2.2.1 Více než polovina (53,2 %) hrubé domácí spotřeby energie v EU pochází z dovozu. EU dováží 44,2 % tuhých paliv (z nichž více než polovinu tvoří černé uhlí), 87,4 % ropy a ropných produktů a 65,3 % zemního plynu (údaje Eurostatu, 2013).

2.2.2 Tyto údaje jednoznačně ukazují rozsah závislosti EU na obchodování s dodavateli ze třetích zemí. V případě, že se některý z dodavatelů projeví jako nespolehlivý či nepředvídatelný nebo že není řádně udržována infrastruktura, tedy může dojít k vážnému narušení bezpečnosti dodávek energie v celé EU.

3. Význam diverzifikace ve vnějších vztazích v oblasti energetiky

3.1 EU by měla hledat nové příležitosti pro spolupráci a měla by upevnit stávající partnerství se třetími zeměmi v oblasti energetiky, co se týče diverzifikace zdrojů, dodavatelů a přepravních tras.

3.2 V blízké budoucnosti zůstane Rusko pravděpodobně i nadále hlavním partnerem EU v oblasti dovozu energie. Týká se to především plynovodů.

3.2.1 Pro Rusko je klíčovou prioritou přinejmenším si udržet svou výhodnou pozici na trhu s energií v EU, která je jeho největší vývozní destinací v oblasti energií a současně velmi spolehlivým zákazníkem.

3.2.2 Projekt plynovodu Nord Stream II je v současné době jedním z hlavních bodů ruského energetického programu a jeho cílem je zvýšit vývoz zemního plynu do EU. V EU zaznívají obavy, zda tento projekt není v rozporu se strategií energetické unie EU v oblasti diverzifikace dodávek zemního plynu. EHSV zastává názor, že nejdůležitější úlohou Komise je provést důkladné posouzení projektu Nord Stream II a jeho souladu s *acquis* EU, včetně třetího energetického balíčku, a s cíli strategie energetické unie, zejména pokud jde o diverzifikaci zdrojů energie, dodavatelů a přepravních tras.

3.2.3 Při formulování společného postoje EU k projektu Nord Stream II je třeba vzít v úvahu zájmy všech členských států. Při rozhodování by neměla být jediným činitelem obchodní hlediska, zejména vzhledem ke sklonu Ruska využívat energii jako nástroj geopolitických cílů.

⁽¹⁾ 1) Stanovisko EHSV k tématu Příspěvek občanské společnosti k přezkumu strategie EU pro Střední Asii, Úř. věst. C 242, 23.7.2015, s. 1.
2) Stanovisko EHSV k tématu Strategický rámec energetické unie, Úř. věst. C 383, 17.11.2015, s. 84.
3) Stanovisko EHSV k tématu Energetika – faktor rozvoje a prohloubení procesu přistoupení na západním Balkáně, Úř. věst. C 32, 28.1.2016, s. 8.
4) Stanovisko EHSV k tématu Zajištění dovozu základních statků do EU prostřednictvím stávající obchodní politiky EU a souvisejících politik, Úř. věst. C 67, 6.3.2014, s. 47.
5) Stanovisko EHSV k tématu Mezivládní dohody mezi členskými státy a třetími zeměmi v oblasti energetiky, Úř. věst. C 68, 6.3.2012, s. 65.
6) Stanovisko EHSV k tématu Zapojení občanské společnosti do vytvoření budoucího evropského energetického společenství, Úř. věst. C 68, 6.3.2012, s. 15.
7) Stanovisko EHSV k tématu Vnější rozměr energetické politiky Evropské unie, Úř. věst. C 182, 4.8.2009, s. 8.

3.3 Cenným partnerem EU na mezinárodní scéně je Norsko, s nímž má EU společné politické priority, a to i v odvětví energetiky. Norsko je jakožto členský stát Dohody o Evropském hospodářském prostoru součástí vnitřního trhu EU.

3.3.1 Význam Severní dimenze pravděpodobně poroste, stejně jako spolupráce v severních oblastech, pokud jde o ložiska ropy a zemního plynu v Severním ledovém oceánu. Měl by však být kladen zvláštní důraz na citlivé environmentální otázky, pokud a až začnou podniky vážně zkoumat potenciální zdroje v této oblasti.

3.4 Spolupráce EU v oblasti energetiky s partnery v jižním a východním Středomoří získala nový impuls díky nedávnému zřízení regionálních platform pro oblasti zemního plynu, elektřiny, obnovitelných zdrojů energie a energetické účinnosti. Tyto platformy by měly sehrát klíčovou roli při podpoře a prohlubování spolupráce v oblasti energetiky.

3.5 Evropská unie se zavázala k vytvoření trvalých a stabilních vztahů s regionem Střední Asie, který považuje za strategicky významnou oblast bohatou na zdroje energie. Jak je uvedeno v závěrech Rady pro zahraniční věci o strategii EU pro Střední Asii ze dne 22. června 2015, Evropská unie vyzývá k posílení energetických vazeb, které by přispěly k oboustranné bezpečnosti dodávek energie.

3.6 Napojení oblasti Kaspického moře na trh EU prostřednictvím jižního koridoru pro přepravu plynu otevře nové možnosti pro obchod se zemním plynem a přispěje k dosažení cíle EU v oblasti diverzifikace. Hlavní součástí propojení bude tvořit transanatolský plynovod společně s transjadranským plynovodem.

3.7 Vztahy s USA v oblasti energetiky jsou pro EU stále důležitější, jak dokládá Rada pro energetiku EU–USA. USA v současné době zažívá období levného plynu v důsledku nekonvenční produkce plynu. Evropská unie by měla využít příležitosti a podpořit rozvoj transatlantického obchodu se zkapalněným zemním plynem (LNG), neboť by to podstatně přispělo k diverzifikaci dodávek energie.

3.7.1 Transatlantické partnerství v oblasti obchodu a investic (TTIP) by se mohlo stát významným nástrojem mimo jiné na podporu bezpečnosti dodávek energie v transatlantickém prostoru. EHSV naléhavě vyzývá smluvní strany, aby v rámci dohody věnovaly veškeré úsilí náležitěmu vyřešení energetických otázek.

3.8 Bezpečnost dodávek energie v EU úzce souvisí se záležitostmi energetiky v jejím sousedství, z čehož plyne, že EU by měla i nadále postupovat v úzké součinnosti se svými sousedy a rozšiřovat oblast vzájemně prospěšné spolupráce.

3.8.1 EHSV vyzývá Komisi, aby dále posílila Energetické společenství, zejména co se týče provádění energetického *acquis* EU ve vztahu ke smluvním stranám ⁽²⁾.

3.8.2 Hlavním cílem Energetického společenství je rozšíření vnitřního trhu EU s energií. EU musí nadále posilovat spolupráci se sousedními zeměmi a jejich občanskou společností s cílem vytvořit skutečně celoevropský trh s energií. EHSV vítá návrh nařízení Komise o bezpečnosti dodávek s přímým zapojením zemí Energetického společenství.

3.9 Po zrušení mezinárodních sankcí vůči Íránu musí EU využít příležitosti a obnovit s ním vztahy v oblasti energetiky vzhledem k potenciální úloze, kterou Írán může sehrát v diverzifikaci zdrojů dodávek energie do EU.

3.10 EU by také měla uspořádat a zintenzivnit úsilí o posílení stabilního partnerství s tak odlišnými, avšak důležitými třetími zeměmi, jako jsou Kanada, Turecko a Alžírsko. EHSV je potěšen tím, že byl s těmito zeměmi v roce 2015 navázán dialog na vysoké úrovni o energetice.

⁽²⁾ Smluvní strany – Albánie, Bosna a Hercegovina, Kosovo, Bývalá jugoslávská republika Makedonie, Moldavsko, Černá Hora, Srbsko a Ukrajina.

3.11 Energetický rozměr by měl být náležitě zohledněn v obchodních dohodách se třetími zeměmi. Kromě toho musí být energetické dohody s dodavateli ze třetích zemí plně v souladu s právními předpisy EU a zásadami bezpečnosti dodávek energie.

4. Důležitost jednotného vystupování a jednotný přístup k energetickým otázkám

4.1 Dne 20. července 2015 schválila Rada pro zahraniční věci Akční plán diplomatické činnosti v oblasti energetiky na podporu vnějšího rozměru strategie energetické unie. Cílem tohoto plánu je posílit společný postoj tak, aby EU mohla vystupovat jednotně v zásadních energetických otázkách a dosáhnout cílů v oblasti energetiky v duchu solidarity a společného zájmu, a aby nedošlo k opětovnému převedení energetické politiky do působnosti členských států.

4.1.1 Klíčovým rozměrem akčního plánu diplomatické činnosti v oblasti energetiky je diplomatická podpora diverzifikace zdrojů energie, dodavatelů a přepravních tras, posílení spolupráce s tranzitními zeměmi (zejména s Ukrajinou) a klíčovými partnery ze třetích zemí v oblasti energetiky, další posílení Energetického společenství a zachování strategického zapojení EU do vícestranných iniciativ souvisejících s energetikou.

4.2 Rozhodnutím, které přijaly Parlament a Rada dne 25. října 2012, byl zřízen mechanismus výměny informací o mezivládních dohodách, který má zajistit právní jasnost a transparentnost dohody a její soulad s právem EU. V únoru 2016 Komise předložila návrh na posílení stávajícího mechanismu.

4.2.1 EHSV vítá snahy o zajištění právního souladu a transparentnosti dohod mezi EU a třetími stranami ⁽³⁾, a proto by posílení stávajícího mechanismu výměny informací podpořil.

4.3 EU by měla i nadále usilovat o prosazování a neustálé zlepšování standardů v oblasti životního prostředí a jaderné bezpečnosti ve třetích zemích.

4.3.1 Zvláštní pozornost je třeba věnovat jaderným elektrárnám, které třetí země staví v blízkosti hranic EU (například jaderná elektrárna Astraviec v Bělorusku, která podle zjištěných poznatků nespĺňuje ustanovení úmluvy z Espoo). EU by ve vztahu ke třetím stranám měla klást důraz na skutečnost, že je třeba zajistit všestrannou bezpečnost těchto projektů v souladu s Úmluvou o jaderné bezpečnosti Mezinárodní agentury pro atomovou energii (MAAE) a dalšími příslušnými mezinárodními dohodami. Komise by měla zvýšit své úsilí, aby zajistila, že země, které souhlasily s provedením zátěžového testu jaderných elektráren podle pravidel EU, tento svůj závazek co nejdříve splní. Kromě toho by se měl omezit přístup nebezpečných elektráren na trh s energií v EU.

5. Dopad silného vnitřního energetického systému

5.1 Přímým výsledkem silného vnitřního energetického systému je upevnění vnější pozice. Z tohoto důvodu by se EU měla snažit zefektivnit svůj vnitřní přístup k energetickým otázkám.

5.2 Strategie energetické unie je jednou z prioritních iniciativ zaměřených na upevnění společné reakce EU na problémy v oblasti energetiky. Vzhledem k tomu, že se o bezpečnost dodávek energie opírá hospodářská a sociální prosperita EU, se její zajištění stalo kolektivním úkolem členských států, výrobců energie, spotřebitelů, tranzitních zemí a mezinárodního společenství, kteří jsou všichni součástí dnešních globalizovaných trhů s energií.

5.2.1 Jedním z klíčových pilířů energetické unie je zlepšení vzájemných propojení mezi členskými státy a plné provedení *acquis* vnitřního trhu s energií. Úplná integrace vnitřního trhu EU posílí konkurenci mezi dodavateli energie, což pak přinese lepší ceny konečným spotřebitelům.

⁽³⁾ Viz poznámka pod čarou 1, bod 5.

5.2.2 Skutečnost, že je LNG v celosvětovém měřítku stále dostupnější, skýtá EU nové příležitosti k diverzifikaci dodávek zemního plynu. Z tohoto důvodu je třeba posílit a rozvinout vnitřní infrastrukturu LNG. V souvislosti s tím EHSV vítá strategii pro ukládání LNG a zemního plynu, kterou přijala Komise v únoru 2016.

5.2.3 Úplná integrace EU vyžaduje odstranění „energetických ostrovů“. EHSV zdůrazňuje, že je třeba plně začlenit energetické sítě a soustavy všech členských států do vnitřního trhu EU, a to jak rozvojem fyzické infrastruktury pro připojení distribučních soustav, tak také konečným vyřešením otázky synchronizace tří pobaltských států⁽⁴⁾, protože provoz jejich elektrizačních soustav v současné době závisí na provozovateli ze třetí země (Rusko).

5.2.4 Musí zůstat zachována konkurenceschopnost výrobců energie v EU. Je třeba vytvořit rovné podmínky pro evropské a mimoevropské výrobce energie s cílem zajistit, že budou všichni účastníci trhu s energií dodržovat pravidla hospodářské soutěže v EU.

6. Prozíravá energetická politika jakožto významný faktor vnějšího rozměru

6.1 Obnovitelné zdroje energie představují pro EU přímou příležitost, jak nejen snížit svou závislost na dovážených fosilních palivech, ale také zajistit udržitelnější domácí výrobu energie. EHSV považuje rozvoj obnovitelných zdrojů energie za jeden z nejdůležitějších kroků na cestě k bezpečnější energetické budoucnosti. EU by se však neměla spoléhat na předchozí úspěchy a měla by učinit vše pro to, aby si v této oblasti udržela vedoucí postavení. Mimoto by měli představitelé EU vybízet třetí země k tomu, aby si v oblasti energie z obnovitelných zdrojů stanovily ambiciózní cíle.

6.1.1 EU už nyní uvažuje v horizontu přesahujícím rok 2020 a stanovila ještě ambicióznější cíle pro rok 2030. Dosažení společného cíle nejméně 27 % podílu energie vyrobené z obnovitelných zdrojů by ze strany členských států vyžadovalo prohloubení spolupráce na regionální úrovni, což by vedlo k dalšímu posílení odvětví energetiky v EU.

6.1.2 V souvislosti se zmírněním změny klimatu vítá EHSV uzavření dohody na konferenci COP 21 a závazek EU snížit do roku 2030 emise skleníkových plynů alespoň o 40 % (oproti úrovni emisí z roku 1990), který je stanoven v rámci politiky v oblasti klimatu a energetiky. EU by měla své partnery nejen pobízet, aby se v této oblasti aktivně angažovali, ale měla by jim také v případě potřeby poskytovat praktickou pomoc.

6.1.3 Ke splnění cílů EU v oblasti klimatu a energetiky by přispěla decentralizovaná výroba energie a energetická družstva. Umožňují zapojit širší společnost do úsilí o energetickou nezávislost a bezpečnost dodávek energie v příslušných zemích, jakož i v celé EU. Proto by měly být přijaty osvědčené postupy nákladově efektivní vlastní výroby a spotřeby.

6.2 Energetická účinnost je rovněž jedním z přímých způsobů, jak řešit problém vysokých objemů dovozu energie do EU. V rámci EU byl stanoven cíl zlepšit do roku 2030 energetickou účinnost alespoň o 27 % (stejný cíl jako v případě podílu obnovitelných zdrojů energie), přičemž Evropská komise intenzivně usiluje o uplatňování zásady „energetická účinnost v první řadě“. Energetická unie bude pak i nadále podporovat lepší přístup k nástrojům financování v oblasti energetické účinnosti, zejména v dopravě a ve stavebnictví, a vybízet členské státy, aby v rámci svých vlastních politik na energetickou účinnost kladly přednostní důraz.

6.3 Vyčlenění dostatečných prostředků na výzkum a vývoj má zásadní význam pro to, aby byl udržen technologický pokrok v oblasti výroby energie a inteligentní distribuce. Je to důležité zejména u energie z obnovitelných zdrojů, aby její výroba začala být úsporná a spolehlivá. Kromě toho je třeba pokračovat v rozvoji špičkových technologií, jako je využívání vodíku, palivových článků a jaderné fúze k výrobě energie.

⁽⁴⁾ Úř. věst. C 228, 22.9.2009, s. 84.

6.4 EHSV naléhavě vyzývá EU, aby s pomocí opatření a iniciativ zaměřených na rozšíření finanční, technické a právní pomoci zaujala vedoucí postavení při udržitelném řešení energetických otázek v rozvojových zemích. Hlavním nástrojem pro rozšiřování spolupráce s rozvojovými zeměmi by měla být podpora vzdělávání a odborné přípravy v souvisejících oblastech.

7. Aktivní zapojení občanské společnosti do vnějších energetických otázek

7.1 Vzhledem k tomu, že spotřebitelé očekávají, že energie bude dostupná a bude podporovat konkurenceschopnost průmyslu, EHSV vyzývá Komisi a vnitrostátní vlády, aby zapojily občanskou společnost, sociální partnery a spotřebitelské organizace do záležitostí energetiky a aby udržovaly otevřený dialog. Významně by to přispělo k lepšímu pochopení současných problémů v oblasti energetiky.

7.1.1 Energetická chudoba představuje celosvětový problém, který nelze přehlížet ani ve vnitřních, ani vnějších energetických politikách EU. Pomoc je třeba poskytnout zejména těm, kdo jsou ohroženi nejvíce.

7.2 Občanská společnost by měla projevit větší iniciativu při koncipování energetické politiky. EHSV vítá společné prohlášení o energetice, které bylo podepsáno v rámci platformy občanské společnosti EU-Ukrajina dne 11. února 2016 a jehož cílem je posílit úlohu občanské společnosti a formulovat doporučení příslušným orgánům v otázkách právního státu.

7.2.1 Energetické otázky musí být zařazovány na program mezinárodních setkání EHSV a musí se stát důležitým tématem diskuse s občanskou společností partnerských zemí.

V Bruselu dne 28. dubna 2016

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Georges DASSIS
